

L|A|C

Lietuvos arboristikos centras
Viešoji įstaiga

P. Vileišio g. 27-38, LT-10205 Vilnius, tel. +37069988304; el.p.: info@arboristai.lt; www.arboristai.lt
Į/k: 302479787; a/s: LT557044060007330659.

Duomenys kaupiami ir saugomi LR Juridinių asmenų registre, registravimo pažymėjimas Nr. 140913 (2010-02-10)

LR Aplinkos ministerijai info@am.lt,
arminas.mockevicius@am.lt, rasa.vaitkeviciute@am.lt
Šiaulių miesto savivaldybės administracijai info@siauliai.lt
LR Vidaus reikalų ministerijai bendrasisd@vrm.lt
Asociacijai "Gyvas miškas" info@gyvasmiškas.lt

2019-10-11 Nr. 008-2019

Kopija:

LR Finansų ministerijai finmin@finmin.lt

LR Vyriausybės kanceliarijai lr.v.kanceliarija@lr.v.lt,

Ginai Gajauskienei gina.gajauskiene@lr.v.lt

Aplinkos apsaugos departamentui prie LR Aplinkos ministerijos info@aad.am.lt

DĖL ŠIAULIŲ BULVARO ŽELDINIŲ BŪKLĖS EKSPERTIZĖS

Atsižvelgdami į Asociacijos "Gyvas miškas" prašymą įvertinti Šiaulių miesto bulvaro medžių būklę ir jos ekspertizę, išnagrinėjome pareiškėjų pateiktą medžiagą – 2018-03-29 datuojamą "Želdinių būklės ekspertizės aktą" (toliau tekste - Aktas), pasirašytą dviejų žinomų dendrologų – dr. Linos Straigytytės ir Arvydo Rutkausko, ekspertizės objektas - Šiaulių pėsčiųjų bulvaro dalyje nuo Tilžės g. iki Draugystės pr. augantys medžiai. Taip pat remiamės preliminaria objekto apžiūra, kurią buvome atlikę 2019-05-16 "In Situ", kadangi šiuo metu tokios galimybės nėra.

Teikdami šias išvadas, pažymime, kad jas rengėme kaip nepriklausomų ekspertinių institucijų ir organizacijų nariai pagal savo kompetencijas, todėl tikimės, kad tai padės visoms pusėms objektyviai įvertinti padėtį ir priimti adekvačius sprendimus. Patiksliname, kad Sigitas Algis Davenis yra ekologas, arboristas ekspertas, Lietuvos arboristikos centro vadovas, Gamtos tyrimų centro Ekologijos ir aplinkotyros (03 B) mokslo krypties doktorantas, Europos arboristikos tarybos (European Arboricultural Council - EAC) ir Tarptautinės arboristikos draugijos (International Society of Arboricultural – ISA) narys, dr. Banga Grigaliūnaitė yra biologė fitopatologė, želdynų ekspertė, Gamtos tyrimų centro Botanikos instituto mokslo darbuotoja; Dainius Labeckis yra parkotyrininkas, VDA Dailėtyros instituto doktorantas, Visuomeninės želdynų ir želdinių apsaugos ir priežiūros komisijos prie Vilniaus m. sav. administracijos pirmininkas, Paveldosaugos organizacijos ICOMOS (International Council on Monuments and Sites) narys.

Įvertindami medžių ekologinę svarbą aplinkai, ekspertizės autoriai Akte iš esmės teisingai, nors ir neišsamiai apibūdino bulvaro medžių poveikį aplinkai (žr. pirmąją Akto lentelę). Želdinių būklės įvertinimas taip pat iš dalies teisingas, nors atsižvelgiant į Akto Priedą (toliau - Priedas), jį reiktų tikslinti. Paskutinėse šios lentelės eilutėse abibūdintas "esamas žalingas želdinių poveikis ir/ar galintis atsirasti žalingas poveikis laike" priimtinas su išlyga, kadangi ekspertizės autoriai

remiasi jiems žinomais projekto sprendiniais ir tikėtinu medžių pavojingumu tuo atveju, jeigu nieko nebūtų daroma.

Akto išvadoje reziumuojama, kad *“vykdant bulvaro rekonstrukciją, netikslinga išsaugoti joje augančius brandžius alėjų medžius. Nors tik 16 medžių sanitarinė būklė yra bloga, o kitų patenkinama, tačiau visų medžių estetinė būklė yra nepatenkinama. Tokia ji susidarė dėl praeityje atlikto nekokybiško genėjimo, blogų augimo sąlygų ir brandaus amžiaus. Atliekant bulvaro renovaciją, paruošti naujas vietas jaunų medžių sodinimui”*. Dalis šių teiginių yra visiškai teisingi (medžių būklės priežastis yra netinkama priežiūra, nekokybiškas genėjimas, blogos augimo sąlygos), dalis iš dalies teisingi, nes yra sutartiniai (brandus amžius, patenkinama būklė). Tačiau likusioji dalis teiginių labai abejotini arba iš esmės nepagrįsti, arba klaidingi: kad vykdant bulvaro rekonstrukciją, netikslinga išsaugoti joje augančius brandžius alėjų medžius, kad visų medžių estetinė būklė yra nepatenkinama.

Tikrinant Priedo lentelės duomenis, nustatyta netikslumų, pvz. medžio Nr. 15 būklė Akte įvardyta kaip bloga, tačiau Priedo lentelėje pažymėta, kad jo visai nėra. Lentelėje tik prie liepos Nr. 107 yra priedas *“šalintinas”* (tiesa, komentaras ir prie šio medžio nėra pakankama priežastis šalinti), tačiau išvadoje teigiama, kad *“netikslinga išsaugoti joje augančius brandžius alėjų medžius”*, t. y., ši priemonė jau siūloma visiems alėjos medžiams. Prie daugelio medžių pažymėta *“dvišakumas”*, tačiau nepatikslinta, kokio jis tipo, išsišakojimo įaugimas taip pat netirtas, nors nuo to priklausytų, ar tai potencialiai pavojinga, ar neutrali medžio savybė.

Vyraujanti medžių būklė nurodytoje Šiaulių bulvaro atkarpoje yra (arba buvo iki juos pašalinant) patenkinama. Tokią išvadą galima padaryti tiek iš faktinės būklės šiomet, tiek iš pernykščio Akto. Pažymėtina, jog *patenkinama* ir net *bloga* medžių fitosanitarinė būklė savaime nėra pakankamas argumentas juos šalinti, juolab, kada ji nėra nei labai bloga, nei kritinė. Yra įvairių arboristinių priemonių, kuriomis galima būtų ją ženkliai pagerinti, juo labiau, kad liepos yra palyginti labai pakantūs medžiai įvairiems lajos formavimo būdams. Brandžių medžių keitimas naujais Akte išvardytų problemų iš esmės nespęstų arba spęstų tik trumpam, kadangi nėra pasiūlyta ilgalaikė kvalifikuotos priežiūros programa, nėra suformuota profesionali komanda, kuri užtikrintų, jog nurodyti trūkumai nesikartos ateityje. Pastaraisiais metais vykdoma Šiaulių miesto želdynų ir želdinių priežiūra, tvarkymas yra nepatenkinami: įvairiose stebėtose miesto vietose (aikštėse, kapinėse, gatvėse, tarp namų) gausu šviežių grubaus genėjimo žymių, ilgalaikio želdinių žalojimo, nepriežiūros, naikinimo, aplamai, sumedėjusių želdinių gerovės ir apsaugos neužtikrinimo atveju, o naujai pasodintų medelių vyraujantis habitas yra gana skurdus. Iš viso to galima spręsti, kad Šiaulių miesto savivaldybė kol kas nėra pasirengusi užtikrinti tinkamą ilgalaikę medžių gerovę ir apsaugą, priežiūrą.

Lietuvos arboristikos centras dar 2019-07-16 raštu (Nr. 007-2019) buvo informavęs Šiaulių miesto savivaldybę, jog, be kita ko, sumedėjusių augalų priežiūra, jos planavimas, vykdymas, tame tarpe sodinimas, tiesioginė priežiūra, tiek antžeminės, tiek požeminės dalies (augavietės) globa, turi būti lėtas, pastovus, planuojamas ir pastoviai finansuojamas procesas. Savivaldybė turi ilgalaikiai įsipareigoti pripažinti medžius ir krūmus kaip žaliąjį turą, kuo jie ir yra. Taikant šiuolaikines medžio fiziologinio gyvybingumo, biomechaninio stabilumo (statikos), ekologinių kriterijų vertinimo metodikas, galima nustatyti želdinių sanitarinį ir ekologinį stovius. Kiekvienam medžiui individualiai (o toliau ir medynui) yra sudaromos priežiūros ir globos programos, numatančios planuoti arboristines priemones, metodus ir jų įgyvendinimui reikalingus finansinius resursus.

Želdinių estetinis požymis (kuris ekologiniu požiūriu nėra reikšmingas), yra vienas pagrindinių argumentų, kuriuo remiasi Akto išvada. Tačiau ekspertizėje nėra nurodyta, kokiais argumentais ar kompetencijomis yra grindžiama, jog *“visi medžių habitai tapo neestetiški,*

nebepuošia pagrindinio miesto bulvaro". Taip pat nepasiūlyta jokių arboristinių priemonių konstatuotai padėčiai gerinti. Pirminė medžių apžiūra (kiek leido esama padėtis) leidžia koreguoti šią išvadą, akcentuojant, jog vyraujanti alėjos medžių estetinė būklė nėra (arba iki juos pašalinant nebuvo) nepataisomai bloga, o medžių šalinimas nėra vienintelė galima priemonė jai gerinti.

Atsižvelgiant į visa tai, darytina išvada, jog Akte argumentuoti ekspertizės rezultatai negalėjo ir negali būti laikomi pakankamu pagrindu imtis medžių šalinimo. Siūlome šį sprendimą peržiūrėti ir medžius (arba kiek jų yra likę) saugoti ir gydyti, atsižvelgiant į objektyvias aplinkybes: medžių būklę ir plačias šiuolaikinių priemonių galimybes jai gerinti. Taip pat siūlome atlikti naują išsamią ekspertizę, ištiriant tiek likusius medžius, tiek kelmus, tiek aktualų kontekstą, bei pakoreguoti įgyvendinamą projektą pagal tokios ekspertizės išvadas, užuot ekspertizę koregavus pagal projektą.

Ekspertizės aktas taip pat turi kitų trūkumų, iš dalies nulemtų Aplinkos ministro Nr. D1-673 įsakymu 2007-12-14 patvirtintame želdinių ekspertizės tvarkos apraše įsivėlusiu metodinių spragų arba aptakių jo formuluočių (tiesa, tokiu atveju ekspertai turėtų vadovautis savo profesine etika). Pavyzdžiui, Akte neįvertinta aplinkybė, jog teritorija yra svarbi kultūros paveldo požiūriu. Kiti pasaulinėje ir Lietuvos tyrimų praktikoje naudojami metodai taip pat nebuvo panaudoti (tempimo-gniuždymo testas, kamienų stovio garsinės chromatografijos tyrimai, ilgalaikė medžių būklės kaitos stebėseną, mikologiniai tyrimai, oro taršos matavimai ir pan.).

Taip pat neįvertinta suinteresuotos visuomenės nuomonių įvairovė. Ekspertizės aprašas to nereikalauja, tačiau kilęs konfliktas su suinteresuotomis grupėmis akivaizdžiai rodo, kad tai yra labai svarbi želdinių vertę miestui rodanti aplinkybė, į kurią reikėtų atsižvelgti pagal kitus LR teisės aktus. Kita vertus, vadovaujantis Želdinių ekspertizės tvarkos aprašu (kuriuo vadovavosi ekspertizės autoriai) ir kitais teisės aktais, ekspertizę šiame apraše numatytais atvejais, taigi, ir šiuo atveju, turėtų vykdyti ne savivaldybė ir ne pavieniai ekspertai, o *prie savivaldybės administracijos visuomeniniais pagrindais veianti želdynų ir želdinių apsaugos ir priežiūros komisija*, pasitelkusi atitinkamos srities specialistus. Sprendžiant iš Akto turinio, šiuo atveju šis ekspertizės aprašo reikalavimas nebuvo išpildytas.

Tikėtina, jog atliktos ekspertizės trūkumai atsirado dėl užsakovų organizuotos ekspertų atrankos, apsiribojusios išimtinai dendrologais. Todėl siūlome želdinių būklės ekspertizės organizuoti įtraukiant kuo įvairesnių susijusių sričių specialistus, sudarant jiems galimybes deramai panaudoti savo ekspertinius įgūdžius ir metodikas, o taip pat iš anksto suderinti ekspertų kandidatūras su visomis suinteresuotomis pusėmis. Tai padėtų užtikrinti geresnę ekspertizų kokybę ir išvengti ginčų dėl jų išvadų patikimumo. Primename, kad jau esame teikę pasiūlymų Aplinkos ministerijai dėl želdinių ekspertizų tvarkos tobulinimo. Esant poreikiui, galėtume juos pakartoti ir papildyti.

Sigitas Algis Davenis

dr. Banga Grigaliūnaitė

Dainius Labeckis

Originalas nebus siunčiamas paštu